

Temat: Pojęcie i rodzaje wykładni prawa – 2 godz lekcyjne

Wykładnia prawa polega na wyjaśnieniu sensu przepisów prawnych, ustaleniu właściwego ich rozumienia, przypisaniu im odpowiedniego znaczenia, bądź wyznaczeniu ich zakresu. Przez wykładnię rozumie się określone czynności podjęte w celu ustalenia znaczenia i zakresu wyrażeń języka prawnego.

Przedmiotem interpretacji jest język, za pomocą którego zakodowane są teksty prawne. W przypadku wykładni naczelną zasadę pełni **zasada clara non sunt interpretanda**, zgodnie z którą to co jest zrozumiałe i jasne nie wymaga interpretacji.

Ze względu na to że teksty prawne wyrażane są za pomocą języka powstają wątpliwości w znaczeniu takiego kodu. Język stosowany przy tworzeniu aktów jest językiem potocznym co niesie za sobą szereg nieostrych wyrażeń. Ponadto nawet w przypadku jasnych sformułowań znaczenie zapisu językowego może budzić wątpliwości przykładem jest np. sformułowanie wymagają tego zasady słuszności. Język w jakim tworzone są teksty prawne jest językiem prawnym. Język prawny nie może być jednak utożsamiany z językiem prawniczym ponieważ ten drugi to język stosowany przez prawników. Jest to język dopełniający język aktów prawnych, ponieważ tworzy swoiste terminy odnoszące się do tłumaczonych tekstów prawnych.

Do dokonywania wykładni niezbędne jest posługiwanie się dyrektywami interpretacyjnymi, które pozwalają na prawidłowe odczytanie przepisu. Dyrektywy interpretacyjne są to bowiem wskazówki, zalecenia dotyczące sposobów ustalenia znaczenia i zakresu zwrotów języka prawnego. Wyróżnia się dyrektywy:

- I stopnia - zalecają, w jaki sposób powinny być interpretowane przepisy prawa
- II stopnia - wskazują: jakimi dyrektywami I stopnia należy się posługiwać; ustalają kolejność posługiwania się tymi dyrektywami; ustalają kryteria wyboru jednego spośród rozbieżnych znaczeń uzyskanych za pomocą dyrektyw I stopnia.

Rodzaje wykładni:

1. **Wykładnia językowa** - polega na ustaleniu znaczenia i zakresu wyrażeń tekstu prawnego ze względu na język, w którym zostały sformułowane.

Najbardziej charakterystyczne dyrektywy wykładni językowej:

- Gdy w systemie prawnym wiążąco ustalono znaczenie określonych zwrotów prawnych, to należy używać ich właśnie w tym znaczeniu. Dyrektywa ta związana jest z tzn. definicją legalną - występującą w tekstach prawnych, wprowadzoną przez prawodawcę w celu ustalenie wiążącego rozumienia poszczególnych terminów.
- Gdy nie ma w tekście prawnych definicji legalnych: interpretowanych zwrotom prawnym nie należy nadawać znaczenie odmiennego od potocznego, chyba że istnieją dostateczne racje przypisania im odmiennego znaczenia
- bez umotywowanych racji nie należy identycznym sformułowaniom w tym samym akcie prawnym nadawać różnych znaczeń.
- Należy ustalać znaczenie przepisów prawnych w taki sposób, by żadne fragmenty nie okazały się zbędne, wypowiedź powinna być traktowana jako pewna całość

- Jeżeli określony termin należy do terminów specyficznych w określonej dziedzinie wiedzy, to należy przyjąć, iż termin ten ma takie znaczenie, jak w tych dziedzinach (domniemanie znaczenia specjalnego)
- wolno odstąpić od znaczenia literalnego jeśli znaczenie to nie prowadzi do absurdalnych konsekwencji
- tam gdzie rozróżnień nie wprowadza sam prawodawca, tam nie wolno ich wprowadzać interpretatorowi

2. Wykładnia pozajęzykowa

REKLAMA

Wykładnia pozajęzykowa - składają się na nią:

- wykładnia celowościowa (teleologiczna)
- wykładnia systemowa (systematyczna)
- wykładnia funkcjonalna.

Wykładnia celowościowa - przepis ustawy musi być tłumaczony tak, aby był najbardziej zdatnym środkiem do osiągnięcia celu ustawy

Wykładnia funkcjonalna - interpretując przepis prawny należy uwzględniać jego funkcję

Dyrektywy interpretacyjne wykładni funkcjonalnej:

- przy interpretacji należy brać pod uwagę normy moralne, zasady sprawiedliwości, słuszności, konsekwencje społeczne i ekonomiczne i wybrać taką interpretację która będzie najkorzystniejsza
- interpretując przepisy należy brać pod uwagę cel regulacji prawnej (ratio legis)
- przepisy prawne należy interpretować zgodnie z wolą historycznego i aktualnego prawodawcy

Wykładnia systemowa - założenie, że przepis w danym akcie prawnym nie jest umiejscowiony przypadkowo, lecz wynika z racjonalnego działania prawodawcy. Z takiej wykładni może wynikać wniosek, że przepis ma mniejsze znaczenie ze względu na treść przepisu wyżej położonego.

Dyrektywy interpretacyjne wykładni systemowej:

- wszystkie normy powinny być interpretowane w sposób zgodny z zasadami prawa
- interpretując normy należy mieć na względzie przede wszystkim zasady konstytucji
- interpretacja norm prawa polskiego powinna być zgodna z normami prawa międzynarodowego publicznego
- normy prawa wewnętrznego powinny być interpretowane w zgodzie z normami prawa europejskiego
- nie należy interpretować przepisów tak aby były one sprzeczne z innymi przepisami
- nie wolno interpretować przepisów prawa w sposób prowadzący do luk

Luka prawna

Z luką prawną mamy do czynienia w razie braku regulacji określonego zagadnienia mimo woli prawodawcy.

Rodzaje luk:

- **rzeczywiste** - techniczne polegają na proceduralnej niekompletności regulacji, która utrudnia podjęcie decyzji w zakresie zastosowania przepisu; po prostu brak przepisu
- **pozorne** polegają na ujemnej ocenie faktu, że pewne sprawy nie są uregulowane lub sformułowanie danego przepisu jest za mało precyzyjne

Wykładnia logiczna

Posługuje się metodami logicznymi:

- **Argument a contrario** - są pewne A, są pewne B, są pewne C (jeśli zanegujemy A, to nie może być B, lub C jeśli zanegujemy B to może to być A lub C)
- **Argumentum a fortiori** - dwie zasady

1. "**argumentum a major ad minus**" - "co wolno więcej to tym bardziej wolno mniej"

(zasada rozumowania z większego na mniejsze)

2. "**argumentum a minore ad maius**" - czego nie wolno mniej to tym bardziej nie wolno więcej

(zasada rozumowania z mniejszego na większe)

Do rozumowań quasi logicznych należą:

- analogia **legis** - analogia z ustawy
- analogia **iuris** - analogia z prawa

3. Inne rodzaje wykładni

Wykładnia literalna, dosłowna (*interpretatio declarativa*) - ma miejsce wtedy, gdy spośród różnych znaczeń uzyskanych za pomocą odmiennych dyrektyw interpretacyjnych, wybrane zostaje to rozumienie, które zostało ustalone za pomocą dyrektyw językowych.

Wykładnia rozszerzająca (*interpretatio extensiva*) - występuje wtedy, gdy porównując zakresy przepisu prawnego, uzyskane za pomocą różnych dyrektyw interpretacyjnych, wybieramy rozumienie wynikające z dyrektyw pozajęzykowych i jest ono szersze od rozumienia językowego.

Wykładnia zwężająca (*interpretatio restrictiva*) - polega na wyborze spośród różnych zakresów przepisu prawnego rozumienia uzyskanego za pomocą dyrektyw pozajęzykowych, które jest węższe od rozumienia językowego.

Ogólne zasady stosowania wykładni:

- wszystkie przepisy prawa powinny być interpretowane literalnie (chyba, że są ważne racje, aby nadać im interpretację rozszerzającą albo zwężającą)
- nakaz stosowania wykładni literalnej przepisów prawa karnego
- nakaz wykładni literalnej przepisów prawa podatkowego

- zakaz stosowania wykładni rozszerzającej przepisów prawa karnego (nullum crimen, nulla poena sine lege- nie ma przestępstwa i kary bez ustawy)
- zakaz stosowania wykładni rozszerzającej w prawie podatkowym (nullum tributum sine lege- żadnego podatku bez ustawy)
- zakaz wykładni rozszerzającej wyjątków
- zakaz wykładni rozszerzającej przepisów lex specialis
- zakaz wykładni rozszerzającej przepisów upoważniających
- wolności i uprawnienia mogą być interpretowane rozszerzająco

Moc wiążąca wykładni

W przypadku gdy organ interpretując przepisy prawne ma uprawnienie do wydawania dyrektywy zgodnie z którą interpretacja dokonana przez organ jest wiążąca dla adresatów tych przepisów można mówić o mocy wiążącej wykładni. Ze względu na moc obowiązującą wykładni można wyróżnić.

- **Wykładnię o mocy powszechnie obowiązującej**

Powszechnie obowiązująca moc wykładni prawa polega na tym, że wszyscy adresaci interpretowanego przepisu są związani znaczeniem tego przepisu, ustalonym przez interpretatora.

Wykładnia taka ulega dalszemu podziałowi na:

- **wykładnię autentyczną** - jeżeli interpretatorem jest organ, który dany przepis ustanowił, taka wykładnię uzasadnia rzymska paremia **argumentum a maiori ad minus: cuius est condere eius interpretari (kto jest upoważniony do tworzenia prawa, ten może je również interpretować)**
- **wykładnię legalną**- jest to wykładnia dokonywana przez organ, któremu przepisy prawne nadają kompetencje do ustalania wykładni o mocy powszechnie obowiązującej,
- **Wykładnię o ograniczonej mocy wiążącej**

Ograniczona moc obowiązująca wykładni prawa polega na tym, że znaczeniem interpretowanego przepisu, ustalonym przez interpretatora, nie są związani wszyscy adresaci, ale tylko niektórzy.

Ograniczona moc obowiązująca wykładni następuje w razie:

- **wykładni dokonywanej przez organ stosujący prawo** - dokonywana jedynie na użytek wydanego rozstrzygnięcia; jeśli rozstrzygnięcie to się uprawomocni, to jest wiążące dla stron postępowania
- **wykładni dokonywanej przez organ odwoławczy** - wykładnią związany jest sąd niższej instancji w przypadku zwrócenia sprawy do ponownego rozpatrzenia przez sąd apelacyjny wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy w odpowiedziach na pytania prawne - rozpatrywanie zagadnień prawnych budzących poważne wątpliwości, których odesłanie z sądu do Sądu Najwyższego powoduje, że wykładnia SN obowiązuje wszystkie sądy rozstrzygające w danej sprawie

Teorie wykładni

Teorie opisowe

Formułują wypowiedzi mające wartości logiczną, wskazują, jak prawo jest interpretowane, jakie czynniki warunkują procesy wykładni, w jaki sposób interpretatorzy dochodzą do określonych ustaleń i jakie rezultaty uzyskują. Wyniki te mają doniosłe znaczenie zarówno dla organów stosujących prawo, jak i prawodawcy. Trzy grupy twierdzeń:

- Opis działalności interpretatora, analiza stos. przez niego dyrektyw (materiały: orzecznictwo).
- Twierdzenia dot. analizy, jakie czynniki i w jakim stopniu oddziałują na proces wykładni (czynniki: oceny moralne, sytuacja społeczno-ekonomiczna, skład sądów).
- Prognozy procesów interpretacyjnych albo poszczególnych przepisów, albo ogólnych tendencji.

Teorie normatywne

Formułują wypowiedzi, jak prawo powinno być interpretowane, która z interpretacji jest właściwa itp. Zauważyc tu można ogromną ingerencję ocen. Podział:

- **Koncepcje subiektywne** - ustala się znaczenie przepisu, powołując się na wolę prawodawcy
- **Koncepcje obiektywne** - wykładnia w oderwaniu od ustawodawcy, tzn. wola i intencje prawodawcy nie odgrywają tu żadnej roli
- **Teorie statyczne** - mając na względzie pewność prawa, ustalają za pomocą wykładni językowej oraz systematycznej znaczenie przepisu, które ma być stałe i niezmiennie (wykładnie językowa i systematyczna)
- **Teorie dynamiczne** - zapewnienie adekwatności prawa i stosunków społecznych, które ulegając ciągłym zmianom winny mieć dostosowanie w nowych wykładniach (wykładnie pozajęzykowe)

Domniemania interpretacyjne:

- - Zgodności normy z konstytucją
 - Zgodności normy niższego rzędu z normą hierarchicznie wyższą
 - Racjonalności prawodawcy:

W tym zakresie istnieją domniemania, że prawodawca:

- Nie stanowi norm sprzecznych
- Nie stanowi norm zbędnych
- Dąży do społecznie aprobowanych celów
- Liczy się z konsekwencjami empirycznymi podejmowanych decyzji
- Dysponuje najlepszą wiedzą empiryczną: nakaz interpretowania przepisów prawa w sposób uwzględniający aktualny stan wiedzy naukowej i technicznej

Reguły wnioskowań prawniczych

1. **Argumentum a simile**, wnioskowanie z podobieństwa - występuje jako analogia z ustawy i analogi z prawa tryb: najpierw ustalenie czy określony fakt nie został unormowany przez

przepisy prawne, następnie ustalenie, że istnieje przepis prawny, który reguluje sytuację pod istotnymi względami podobną do faktu nienormowanego, potem powiązanie z faktem prawnym nienormowanym podobnym lub takim samym konsekwencji prawnych co z faktem bezpośrednio uregulowanym przez przepisy. **Dopuszczalne w prawie cywilnym niedopuszczalne w karnym.**

2. **Argumentum a contrario** wnioskowanie z przeciwności - jeżeli norma wiąże konsekwencje prawne a z faktem d i dany fakt nie jest identyczny z faktem d to nie jest wolno do niego zastosować konsekwencji a i to nawet wtedy gdyby był on pod istotnymi względami podobny do fakty d. ("wyłącznie", "jedynie", "tylko" - stosujemy tę zasadę). Podstawa prawa karnego i podatkowego
3. **Argumentum a fortiori** wg schematu Jeżeli A to tym bardziej B. wnioskowanie z większego na mniejsze. Komu wolno więcej wolno mniej. Wnioskowanie z mniejszego na większe. Jeżeli zakazane jest mniej to tym bardziej więcej
4. **Dyrektywy instrumentalnego nakazu i zakazu** jeżeli obowiązuje określona norma to tym samym nakazane jest czynienie wszystkiego co jest przyczynowo konieczne do realizacji normy. Np. nie można ratować życia tylko tabletką.
5. **Argumentum a completudine** - organy państwa mogą czynić to na co im prawo wyraźnie zezwala obywatele zaś na to co prawo im nie zakazuje. Wynika z zasady praworządności
6. **Argumentum a coherentia** - Każdą argumentację możemy zakwestionować wskazując że prowadzi ona do sprzeczności.
7. **Res iudicata pro veritate habetur** - rzecz osądzona powinna być uważana za prawdziwą

Ćwiczenia:

Proszę zapoznać się z przykładami wykładni prawa w praktyce

<http://kdskancelaria.pl/wykladnia-prawa-pojecie-i-rodzaje-wykladni/>